

Oikeustoimittajat ry
c/o Jarkko Sipilä
MTV3 Uutiset
00033 MTV3

Poliisiylijohtaja Mikko Paatero
Poliisiosaston tiedotuspäällikkö Marko Luotonen

tiedoksi: apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Sisäministeriön poliisiosastolle,

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on antanut 10.2.2009 poliisitoiminnan julkisuuteen liittyvän ratkaisun (Dnro 194/02/2007). Yhdistyksen tietoon on tullut, että sisäministeriössä valmistellaan päätökseen liittyvää ohjeistusta ja haluaa sen vuoksi tuoda esiin muutaman seikan. Lisäksi yhdistys pyytää mahdollisuutta antaa tulevista ohjeista lausuntonsa ennen niiden hyväksymistä.

Ensinnäkin Oikeustoimittajat ry pitää ongelmallisena sitä, että apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt pyysi aiheen tiimoilta lausuntoa vain poliisitahoilta, mutta ei medialta lainkaan. Tämän tyyppisiä ratkaisuja tehdessä asioista kannattaisi hankkia mahdollisimman laajat tiedot harkinnan pohjaksi.

Apulaisoikeusasiamies on ohittanut tärkeät yhteiskunnalliset näkökulmat ratkaisussaan ilman mitään pohdintaa ja keskittynyt ainoastaan yksityiselämän suojan turvaamiseen. Lähtökohta on Oikeustoimittajien mielestä väärä. Apulaisoikeusasiamies ei ole harjoittanut päätöksessään minkäänlaista aitoa punnintaa siitä haitasta, joka perusoikeus sananvapaudelle koituu, kun tässä tapauksessa lähdetään turvaamaan perusoikeus yksityisyyden suojaa. Lisäksi apulaisoikeusasiamiehen päätös aiheuttaa vahinkoa niin ikään perusoikeuksiin kuuluvalla kansalaisen turvallisuudelle.

Poliisin kenttätöiminnan täydellisellä salaamisella – mikä on apulaisoikeusasiamiehen johtoajatus – on hyvinkin merkittäviä yhteiskunnallisia seurauksia.

Liikenneturvallisuus

Apulaisoikeusasiamiehen mielestä tiedotusvälineet eivät saisi olla poliisin mukana seuraamassa liikennevalvontaa.

Tällainen kenttätoiminnan salaaminen heikentää merkittävästi poliisitoiminnan ennaltaehkäisevyyttä liikenneturvallisuuden ylläpitämisessä.

Tiedotusvälineiden uutisointi esimerkiksi rattijuoppo-, ylinopeus- tai rengasratsioista moninkertaistaa niiden tehon, kun tieto siitä, että liikennevalvontaa ylipäätään on, tavoittaa kansalaiset tiedotusvälineiden kautta. Liikenteessä tavallinen kansalainen kohtaa poliisin äärimmäisen harvoin.

Uutisointi raskaan liikenteen ratsioista vaikuttaa varmasti siihen, miten vakavasti esimerkiksi ajoaikojen rikkomiseen tai lastin kiinnitykseen liittyviin laiminlyönteihin kuljetusyrityksissä suhtaudutaan.

Kenttätoiminnan salaamisella on tätä kautta merkitystä liikenneturvallisuuteen. Valtioneuvoston 9.3.2006 hyväksymässä periaatepäätöksessä tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta korostettiin, "että liikenneturvallisuustavoitteet on otettava huomioon kaikessa liikennepoliittisessa päätöksenteossa".

Periaatepäätöksen kohdassa 26 todetaan: "Jatketaan alkoholin ja huumeiden vaikutuksen alaisena olleiden kuljettajien aiheuttamien onnettomuuksien torjuntaa"

Tiedottamisen ja valvonnan yhdistäminen on yleinen käytäntö poliisin ajotapavalvonnassa. Se on tehokas keino lisätä kuljettajien kiinnijäämisriskiä ja valvonnan tehokkuutta sekä myös valvonnan hyväksyttävyyttä. Monissa tutkimuksissa on todettu tiedottamisen ja valistuksen merkitys.

Sisäasianministeriön 25.2.2009 lähettämän tiedotteen mukaan erityinen ongelma on turvavyiden vähäisessä käytössä. Tämä on juttutyypinä juuri sellainen, jossa toimittaja ja kuvaaja lähtisivät poliisiratsian mukaan seuraamaan poliisivalvontaa.

SM:n tiedotteessa todetaan: " Turvavyön käytössä on edelleen parantamisen varaa. Liikenneturvan seurantatutkimuksen mukaan turvavyötä taajamien ulkopuolella käyttää 92 prosenttia henkilöauton etuistuimella olevista ja taajamissa 85 prosenttia henkilöauton etuistuimella olevista henkilöistä. Henkilöauton takaistuimella turvavyön käyttö on vähäisempää. Takaistuimella 82 prosenttia käyttää turvavyötä. Liikenneonnettomuuksien tutkijalautakuntien arvioiden mukaan vakavissa liikenneonnettomuuksissa turvavyö pelastaisi arviolta noin 50 - 60 henkilöä kuolemalta vuosittain."

Mikäli valvontatilanteiden kuvaaminen kielletään poliisin toimesta, se heikentää liikennevalvonnan ja -valistuksen tehokkuutta. Esimerkiksi televisiouutiset eivät julkaise uutista turvavyöratsiasta, jos siitä ei ole saatavissa kuvaa.

Oikeusasiamiehen päätöksestä puuttui kokonaan yleispohdinta poliisitoiminnan julkisuuden tarpeellisuudesta.

Apulaisoikeusasiamies toteaa ratkaisussaan: " Nykylainsäädännön mukaan Hidén on arvioinut asiaa samoin: jonkin oikeuden vähäinen loukkaus voi olla oikeutettua, jos sillä saavutetaan huomattava etu toiselle oikeudelle".

Intressivertailu kääntyy täysin ympäri. Mahdollisuus siitä, että liikennevalvontaa seuraava toimittaja saa tietoonsa jonkun rattijuopon nimen on kokonaisuutena arvostellen hyvin pieni loukkaus kuvauskiellon välillisesti aiheuttamalle liikenneturvallisuuden heikentymiselle. Intressivertailussa voi ottaa lisäksi huomioon sen, että rikosjuttu tulee aikanaan julkiseksi oikeuskäsittelyssä.

Tässä kohdassa voidaan soveltaa myös poliisilain 43 §:ää, mutta se käsitellään alempana.

Kotihälytykset, radioliikenne yms

Samantapainen kokonaisharkinta puuttui myös apulaisoikeusasiamiehen muuta poliisitoimintaa koskevasta päätöksestä. Oikeustoimittajat ry:n mielestä asioita ei voi tulkita vain yksityiselämän näkökulmasta siten, että sitä puoltavat seikat ehdottomasti rajoittavat aina sananvapautta.

Oikeustoimittajat ry:n mielestä laista ei löydy niin ehdotonta salassapitoklausuulia kuin miten apulaisoikeusasiamies tahtoo pykälää tulkita. Eräät yksityiselämää koskevat tiedot on säädetty salassa pidettäviksi, mutta olennainen pykälä löytyy poliisilain vaitio-olovelvollisuudesta.

Poliisilaissa 43§ todetaan, että poliisi "ei saa *tehtäviensä hoitoon kuulumattomalla tavalla* käyttää hyödykseen eikä luvatta muille ilmaista sellaisia henkilön yksityisyyteen kuuluvia seikkoja, jotka hän on saanut tässä tehtävässään tietoonsa ja joiden ilmitulo voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa".

Oikeustoimittajat ry:n näkemyksen mukaan poliisin työn avoimuudella ja siitä tiedottamisella on keskeinen merkitys poliisien tehtävien hoitamisessa.

Poliisilain 1 §:ssä todetaan: "Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen."

Sillä, että tiedotusvälineissä kerrotaan poliisin tekevän työtään esimerkiksi kotihälytyksillä, on keskeinen merkitys yhteiskuntajärjestyksen turvaamiselle, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiselle sekä rikosten ennaltaehkäisemiselle. Ihmisten pitää saada myös tiedotusvälineiden kautta tietää, että poliisi turvaa esimerkiksi katurauhaa ja puuttuu häiriötapauksiin.

Lisäksi 43§:ssä on vahinkoedellytyslauseke, jonka mukaan kiellettyä on kertoa seikkoja, joiden " ilmitulo voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa".

Samaan tapaan kuin liikenteessä, myös tässä tullaan kokonaisintressien vertailuun, ja yksittäinen mahdollisuus yksityiselämän loukkaukseen on oikeutettua, kun sillä saavutetaan huomattava etu muille oikeuksille, esimerkiksi demokraattisen ja avoimen yhteiskunnan intressi turvata viranomaistoiminnan läpinäkyvyys ja sananvapauden toteutuminen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useissa ratkaisuisa antanut merkitystä sille, onko kysymys ollut yleisen yhteiskunnallisen keskustelun kannalta merkityksellisestä julkistamisesta (esim. Selistö v. Suomi, tuomio 16.11.2004, kohdat 48, 59 ja 68).

Lisäksi on huomioitava ylipäätään se, että Korkeimman oikeudenkin tulkinnan mukaan rikoksen tekeminen ei kuulu yksityiselämän suojan piiriin. Tämä ei tarkoita, että tiedotusvälineet julkistaisivat jokaisen rikokseen syyllistyneen tai sellaisesta epäillyn nimen, vaan käytäntö on hyvinkin varovainen. Journalistin ohjeet rajoittavat rikoksesta epäillyn henkilöllisyyden paljastamista ja nykytekniikalla ihmisen kasvojen sumutus ja äänen muuttaminen on helppoa. Näin on käytännössä meneteltykin.

Lähes poikkeuksetta syntyy siis tilanne, että mahdollinen yksityiselämän piiriin kuuluva tieto ei tule toimittajaa ja mahdollista kuvaajaa laajemman piirin joukkoon. Näin tiedon ilmitulo ei voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Kun tämän vastapainoksi asetetaan poliisitoiminnasta kertomisen yhteiskunnallinen merkitys, esimerkiksi juuri rikosten ennaltaehkäisemiseksi ja turvallisuuden tunteen synnyttämiseksi, niin on täysin selvää, kumpi on tärkeämpää.

Lisäksi Oikeustoimittajat ry pitää tärkeänä sitä, että myös suomalaisten poliisien kenttätyöstä kerrotaan, koska muuten kansalaisten kuva poliisin työstä ja keinoista muodostuu ulkomaisten tosi- tai fiktiopohjaisten tv-ohjelmien kautta.

Oikeustoimittajat on myös eri mieltä apulaisoikeusasiamiehen kanssa poliisin ja tiedotusvälineiden sopimusten tosiasiallisesta merkityksestä. Toimitustyössä joudutaan usein pohtimaan haastateltavan kotona mitä kuvataan ja mitä ei. Nämä eivät ole oikeudellisia sopimuksia, vaan käytännön työn vaatimia. Jos esimerkiksi poliisiautoon lähdetessä sovitaan, että jotain tietoa ei kerrota, niin sitä ei kerrota. Kaikki asiat eivät tosielämässä vaadi kirjallista sopimusta, vaan niissä voidaan toimia myös herrasmiesperiaatteen pohjalta.

Oikeustoimittajat ry:n tiedossa ei ole tapauksia, joissa näitä herrasmiehsopimuksia olisi rikottu.

Oikeustoimittajat pelkää myös kenttätoiminnan salaamisen saavan uutistilanteissa laajentavia tulkintoja. Ei ole kaukaa haettu ajatus, että esimerkiksi Smash Asem -tyyppisessä mielenosoituksessa poliisi pyrkii estämään tiedotusvälineiden toiminnan, koska kiinniottamisen kuvaamisen katsotaan loukkaavan kiinniotettavan yksityisyyttä.

Ongelmaksi voi muodostus myös käynti poliisitalolla. Onhan mahdollista, että myös siellä vierailulle tullut henkilö tai haastattelua tekevä toimittaja kuulee tai näkee jotain salassa pidettävää.

Oikeustoimittajat ry:n käsityksen mukaan tiukka yksityisyyden suojaamisen periaate poliisin kenttätöissä saattaa vaikeuttaa myös poliisin siviiliyhteistyötä. Tuskin vapaaehtoisella pelastuspalvelulla (Vapepa), SPR:n kriisityöntekijöillä tai muilla poliisin käyttämillä kenttätöjärjestöillä on lain mukaista oikeutta saada – tai kuten apulaisoikeusasiamies tulkitsee olla mahdollisuudessa saada - tietoja poliisin asiakkaiden yksityiselämästä.

Oikeustoimittajat ry keskustelee mielellään lisää asiasta, koska sillä on keskeinen merkitys poliisin ja tiedotusvälineiden toimintaan.

Helsingissä 27. helmikuuta 2009

Jarkko Sipilä
puheenjohtaja
040-5086169
jarkko.sipila@mtv3.fi

Susanna Reinboth
varapuheenjohtaja
050-555 15 22
susanna.reinboth@nelonenmedia.fi